

بخش آموزش رسانه تفریحی سنتر

کلیک کنید www.tafrihcenter.ir/edu

 نمونه سوال گام به گام

 امتحان نهایی جزوه

 دانلود آزمون های آزمایشی

متوسطه اول : هفتم ... هشتم ... نهم

پرسش‌ها و مسئله‌های فصل ۲

۱-۲ انرژی جنبشی

۱) تقریباً بیشتر شهاب‌سنگ‌هایی که وارد جو زمین می‌شوند به دلیل اصطکاک زیاد با ذرات تشکیل دهنده‌ی جو، به دمای بالایی می‌رسند و می‌سوزند. شکل روبه‌رو شهاب‌سنگی به جرم $1/35 \times 10^5 \text{ kg}$ را نشان می‌دهد که با تندی $4/12 \text{ km/s}$ وارد جو زمین شده است. انرژی جنبشی این شهاب سنگ را به دست آورید. این انرژی را با انرژی جنبشی یک هواپیمای مسافری به جرم $7/25 \times 10^4 \text{ kg}$ که با تندی 936 km/h در حرکت است مقایسه کنید.

انرژی جنبشی شهاب سنگ عبارت است از:

$$m = 1/35 \times 10^5 \text{ kg}, \quad v = 4/12 \frac{\text{km}}{\text{s}} = 4/12 \times 10^3 \frac{\text{m}}{\text{s}}, \quad K_1 = ?$$

$$K_1 = \frac{1}{2} mv^2 = \frac{1}{2} \times 1/35 \times 10^5 \times (4/12 \times 10^3)^2 = \frac{1}{2} \times 1/35 \times 10^5 \times (4/12)^2 \times 10^6 \approx 11/46 \times 10^{11} \text{ J}$$

$$\rightarrow K_1 = 11/5 \times 10^{11} \text{ J}$$

انرژی جنبشی هواپیمای مسافری برابر است با:

$$m = 7/25 \times 10^4 \text{ kg}, \quad v = 936 \times \frac{10}{36} = 260 \frac{\text{m}}{\text{s}}, \quad K_2 = ?$$

$$K_2 = \frac{1}{2} mv^2 = \frac{1}{2} \times 7/25 \times 10^4 \times (260)^2 = 245050 \times 10^4 \approx 2/45 \times 10^9 \text{ J} \rightarrow K_2 = 0/0245 \times 10^{11}$$

انرژی جنبشی شهاب سنگ تقریباً $\frac{K_1}{K_2} = \frac{11/5 \times 10^{11}}{0/0245 \times 10^{11}} \approx 449$ برابر انرژی جنبشی هواپیمای مسافری است.

۲) حدود ۵۰۰۰۰ سال پیش شهاب سنگی در نزدیک آریزونای آمریکا به زمین برخورد کرده و چاله‌ای بزرگ از خود به جای گذاشته است (شکل روبه‌رو). با اندازه‌گیری‌های جدید (۲۰۰۵ میلادی) برآورد شده است که جرم این شهاب‌سنگ حدود $1/40 \times 10^8 \text{ kg}$ بوده و با تندی $12/0 \text{ km/s}$ به زمین برخورد کرده است. انرژی جنبشی این شهاب‌سنگ هنگام برخورد به زمین چقدر بوده است؟ (خوب است بدانید انرژی آزاد شده توسط هر تن TNT برابر $4/18 \times 10^9 \text{ J}$ است.)

$$m = 1/4 \times 10^8 \text{ kg}, \quad v = 12 \frac{\text{km}}{\text{s}} = 12 \times 10^3 \frac{\text{m}}{\text{s}}, \quad K = ?$$

$$K = \frac{1}{2} mv^2 = \frac{1}{2} \times 1/4 \times 10^8 \times (12 \times 10^3)^2 = \frac{1}{2} \times 1/4 \times 10^8 \times 12^2 \times 10^6 = 100/8 \times 10^{14} \rightarrow K = 1/01 \times 10^{16} \text{ J}$$

۲-۲ و ۳-۲ کار انجام شده توسط نیروی ثابت و کار انرژی جنبشی

۳) در شکل‌های (الف) و (ب) جرم ارباب‌ها یکسان است. برای اینکه تندی ارباب‌ها از صفر به مقدار معین v برسد، کار انجام شده در هر دو حالت را با هم مقایسه کنید.

طبق قضیه کار و انرژی جنبشی $W_t = K_p - K_1$

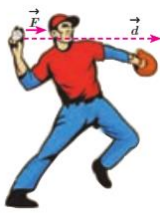
کار انجام شده در قسمت الف:

$$W_{t1} = K_p - K_1 = \frac{1}{2}mv_p^2 - \frac{1}{2}mv_1^2 = \frac{1}{2}mv^2 \rightarrow W_{t1} = \frac{1}{2}mv^2$$

کار انجام شده در قسمت ب:

$$W_{t2} = K_p - K_1 = \frac{1}{2}(2m)v_p^2 - \frac{1}{2}(2m)v_1^2 = mv^2 \rightarrow W_{t2} = mv^2$$

کار انجام شده در قسمت (ب) دو برابر کار انجام شده در قسمت (الف) است. زیرا $W_{t2} = 2W_{t1}$

۴) ورزشکاری سعی می‌کند توپ بیسبالی به جرم $145g$ را با بیشترین تندی ممکن پرتاب کند. به این منظور، ورزشکار نیرویی به بزرگی $F = 75 / 0 N$ تا لحظه‌ی پرتاب توپ و در امتداد جابجایی $(d = 1 / 45 m)$ بر آن وارد می‌کند (شکل روبه‌رو). تندی توپ هنگام جدا شدن از دست ورزشکار چقدر است؟

$$m = 145g = 0 / 145 kg, F = 75 N, d = 1 / 45 m, v_1 = 0, v_p = ?$$

طبق قضیه کار و انرژی جنبشی:

$$W_t = K_p - K_1 \rightarrow W_F + W_{mg} = K_p - K_1$$

نیروی وزن بر جابه‌جایی عمود است، بنابراین $W_{mg} = 0$ و انرژی جنبشی اولیه توپ صفر است: $K_1 = 0$

$$W_F + W_{mg} = K_p - K_1 \rightarrow W_F = K_p \rightarrow Fd = \frac{1}{2}mv_p^2 \rightarrow 75 \times 1 / 45 = \frac{1}{2} \times 0 / 145 \times v_p^2$$

$$\rightarrow v_p^2 = \frac{75 \times 1 / 45}{0 / 5 \times 0 / 145} = 1500 \rightarrow v_p = \sqrt{1500} \approx 38 / 7 \frac{m}{s} \rightarrow v_p = 38 / 7 \frac{m}{s}$$

۵) آیا کار کل انجام شده بر یک جسم در یک جابه‌جایی می‌تواند منفی باشد؟ توضیح دهید.

بله، در حرکت‌های کند شونده، کار کل انجام شده بر روی جسم منفی می‌شود. طبق قضیه کار و انرژی جنبشی اگر سرعت جسم کاهش یابد، انرژی جنبشی آن نیز کاهش یافته و مطابق رابطه $W_t = K_p - K_1$ ، کار کل نیروهای وارد بر جسم منفی می‌شود.

۶) برای آنکه نیروی خالصی، بتواند تندی جسم را از صفر به v برساند باید مقدار کار W را روی آن انجام دهد. اگر قرار باشد تندی این جسم از صفر به $3v$ برسد کاری که روی جسم باید انجام شود چند برابر W است؟

طبق قضیه کار و انرژی جنبشی، کار نیروی خالص وارد بر جسم برابر است با تغییر انرژی جنبشی جسم.

$$\left. \begin{aligned} v_1 = 0, v_p = v, W_1 = K_p - K_1 = \frac{1}{2}mv_p^2 - \frac{1}{2}mv_1^2 = \frac{1}{2}mv^2 \rightarrow W_1 = \frac{1}{2}mv^2 \\ v_1 = 0, v_p = 3v, W_p = K_p - K_1 = \frac{1}{2}mv_p^2 - \frac{1}{2}mv_1^2 = \frac{1}{2}m(3v)^2 = \frac{9}{2}mv^2 \end{aligned} \right\} \rightarrow W_p = 9W_1$$

۷) اگر مطابق شکل روبه‌رو سطلی را در دست نگه دارید، آیا نیروی دست شما هنگامی که با تندی ثابت در مسیر افقی قدم می‌زنید روی سطل کاری انجام می‌دهد؟ اگر تندی حرکت شما در طول مسیر کم و زیاد شود چطور؟ پاسخ خود را در هر مورد توضیح دهید.

به سطل، نیرویی برابر با وزن سطل و رو به بالا به وارد می‌کنیم. چون سطل با تندی ثابت حرکت می‌کند،

شخص نیرویی در جهت افقی به آن وارد نمی‌کند. از طرفی زاویه بین نیروی F و جابه‌جایی d ، 90° است. بنابراین؛

$$W = Fd \cos \theta = Fd \cos 90^\circ = 0$$

اگر تندی متغیر باشد، شتاب و در نتیجه نیروی خالص در راستای جابه‌جایی به سطل وارد خواهد شد. پس نیروی سطل کار

۸) شخصی گلوله‌ای برفی به جرم $۱۵۸g$ را از روی زمین بر می‌دارد و تا ارتفاع $۱۸۵cm$ بالا می‌برد و سپس آن را با تندی $۱۲/۴ m/s$ پرتاب می‌کند. کار انجام شده توسط شخص روی گلوله‌ی برف چقدر است؟

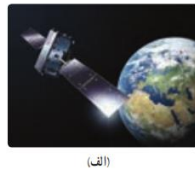
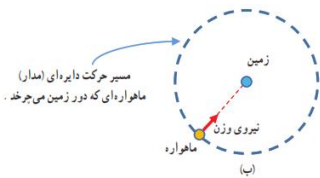
$$m = ۱۵۸g = ۰/۱۵۸kg, h = ۱۸۵cm = ۱/۸۵m, v = ۱۲/۴ m/s, W = ?$$

طبق قضیه کار و انرژی جنبشی، مقدار کار انجام شده برابر تغییرات انرژی جنبشی است.

$$W_t = \Delta K = K_p - K_1 = \frac{1}{2} m (v_p^2 - v_1^2) = \frac{1}{2} \times ۰/۱۵۸ \times (۱۲/۴)^2 = ۱۲/۱J$$

کل کار برابر کار نیروی دست و نیروی وزن است. پس داریم؛

$$W_t = W_{mg} + W \rightarrow W = W_t - W_{mg} = W_t - mgh \cos(۱۸۰^\circ) = ۱۲/۱ - (-۲/۹) = ۱۵J$$

۹) ماهواره‌ها در مدارهای معین و با تندی ثابتی دور زمین می‌چرخند. حرکت یک ماهواره به دور زمین (شکل الف) را می‌توان مطابق شکل (ب) مدل‌سازی کرد. همان‌طور که دیده می‌شود نیروی خالصی (نیروی وزن) همواره بر ماهواره وارد می‌شود. چگونه امکان دارد با وجود وارد شدن این نیرو به ماهواره، انرژی جنبشی آن ثابت بماند؟

نیروی خالص وارد بر ماهواره عمود بر جهت جابه‌جایی است، پس کار کل ماهواره صفر است. از طرفی با توجه به قضیه کار و انرژی، $W_t = \Delta K$ ، تغییرات انرژی جنبشی نیز صفر است، پس انرژی جنبشی ماهواره و سرعت آن ثابت می‌ماند.

۲-۴ کار و انرژی پتانسیل

۱۰) آیا انرژی جنبشی یک جسم می‌تواند منفی باشد؟ انرژی پتانسیل گرانشی یک سامانه چطور؟ توضیح دهید.

مطابق رابطه $K = \frac{1}{2}mv^2$ انرژی جنبشی به جرم جسم (m) و مجذور سرعت (v^2) بستگی دارد، چون هر دوی این عوامل

کمیت‌های مثبتی هستند، بنابراین انرژی جنبشی جسم همواره مثبت است.

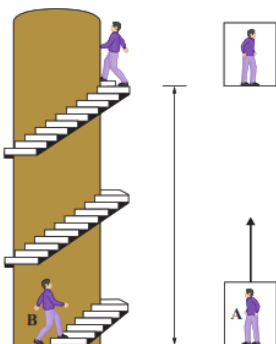
اگر مبدأ انرژی پتانسیل گرانشی را سطح زمین در نظر بگیریم، مطابق رابطه $U = mgh$ انرژی پتانسیل گرانشی نیز به جرم جسم (m)، شتاب گرانشی (g) و ارتفاع (h) بستگی دارد. همه این عوامل مثبت هستند، بنابراین انرژی پتانسیل گرانشی یک سامانه نیز همواره مثبت است.

۱۱) دو شخص هم جرم A و B به طبقه‌ی سوم ساختمانی می‌روند. شخص A با آسانسور و شخص B به آرامی از پله‌های ساختمان بالا می‌روند. گزاره‌های درست را با ذکر دلیل مشخص کنید.

الف) در طبقه سوم، انرژی پتانسیل گرانشی (نسبت به زمین) شخص A از شخص B کمتر است، زیرا آرام‌تر بالا رفته است.

نا درست، زیرا انرژی پتانسیل گرانشی یک جسم به جرم و ارتفاع جسم بستگی دارد و هر دو انرژی پتانسیل گرانشی برابری دارند.

ب) انرژی پتانسیل گرانشی (نسبت به زمین) شخص A کمتر از شخص B است، زیرا برای رسیدن به طبقه‌ی سوم ساختمان مسافت کمتری پیموده است.

(پ) کار نیروی وزن برای هر دو شخص در طول مسیر یکسان است.

درست، چون کار نیروی وزن در جابه‌جایی جسم رو به بالا برابر است با: $W_{mg} = mgh \cos 180^\circ = -mgh$ و از طرفی پارامترهای m ، g و h در هر دو شخص یکسان هستند، بنابراین کار نیروی وزن در هر دو شخص برابر است.

(ت) انرژی پتانسیل گرانشی هر دو شخص در طبقه سوم ساختمان یکسان است.

درست، طبق رابطه $U = mgh$ چون m و g و h برای هر دو شخص برابر است، انرژی پتانسیل گرانشی هر دو شخص یکسان است.

۵-۲ و ۶-۲ پایستگی انرژی مکانیکی و کار و انرژی درونی

(۱۲) در سه شکل زیر اجسامی از حالت سکون و ارتفاع h نسبت به سطح افق رها می‌شوند و نیروی اصطکاک و مقاومت هوا بر آنها وارد نمی‌شود. در کدام حالت، جسم:

الف) بیشترین تندى را هنگام رسیدن به سطح افقى دارد؟

هر سه جسم با تندى یکسانی به سطح افقى می‌رسند.

$$E_i = E_f \rightarrow U_i + K_i = U_f + K_f \rightarrow mgh_f = \frac{1}{2}mv_f^2 \rightarrow gh = \frac{v^2}{2} \rightarrow v^2 = 2gh \rightarrow v = \sqrt{2gh}$$

در شکل اول:

$$E_i = E_f \rightarrow U_i + K_i = U_f + K_f \rightarrow (2m)gh = \frac{1}{2}(2m)v^2 \rightarrow v^2 = 2gh \rightarrow v = \sqrt{2gh}$$

در شکل دوم:

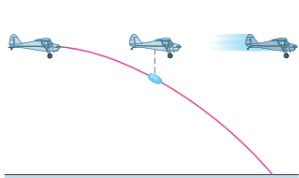
$$E_i = E_f \rightarrow U_i + K_i = U_f + K_f \rightarrow mgh = \frac{1}{2}mv^2 \rightarrow v^2 = 2gh \rightarrow v = \sqrt{2gh}$$

در شکل سوم:

(ب) تا هنگام رسیدن به پایین مسیر، بیشترین مقدار کار نیروی وزن روی آن انجام شده است؟

$$W = -\Delta U = -(mgh_f - mgh_i) = mgh$$

کار نیروی وزن به جرم و ارتفاع جسم بستگی دارد. ارتفاع هر سه شکل برابر است و تنها جرم در شکل وسطی بیشتر است. بنابراین کار نیروی وزن آن بیشتر است.

(۱۳) در شکل روبه‌رو هواپیمایی که در ارتفاع ۲۲۵m از سطح زمین و با تندى 198 km/h پرواز می‌کند، بسته‌ای را برای کمک به آسیب دیدگان زلزله رها می‌کند. تندى بسته هنگام برخورد به زمین چقدر است؟ (از تأثیر مقاومت هوا روی حرکت بسته چشم‌پوشی کنید.)

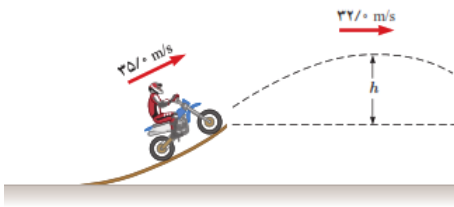
$$h_1 = 225 \text{ m}, v_1 = 198 \frac{\text{km}}{\text{h}} \times \frac{10}{36} = 55 \frac{\text{m}}{\text{s}}, h_f = 0, v_f = ?$$

با صرف نظر از نیروی مقاومت هوا در طول مسیر، انرژی مکانیکی اولیه و نهایی بسته برابر است:

$$E_i = E_f \rightarrow K_i + U_i = K_f + U_f \rightarrow \frac{1}{2}mv_1^2 + mgh_1 = \frac{1}{2}mv_f^2 \rightarrow \frac{1}{2}v_1^2 + gh_1 = \frac{1}{2}v_f^2$$

$$\rightarrow \frac{1}{2}(55)^2 + 10 \times 225 = \frac{1}{2}v_f^2 \rightarrow 1512.5 + 2250 = 0.5v_f^2 \rightarrow 3762.5 = 0.5v_f^2$$

$$\rightarrow v_f^2 = \frac{3762.5 \times 2}{0.5} = 7525 \rightarrow v_f = \sqrt{7525} \approx 86.7 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

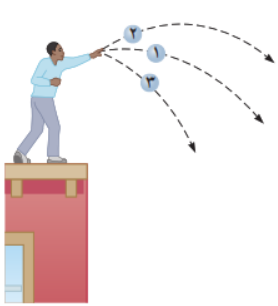

۱۴) موتورسواری از انتهای سکویی مطابق شکل روبه‌رو، پرشی را با تندی 35 m/s انجام می‌دهد. اگر تندی موتور سوار در بالاترین نقطه‌ی مسیرش به 32 m/s برسد، ارتفاع h را پیدا کنید. اصطکاک و مقاومت هوا را در طول مسیر حرکت موتورسوار نادیده بگیرید.

$$v_1 = 35 \frac{m}{s}, h_1 = 0, v_2 = 32 \frac{m}{s}, h_2 = h = ?$$

$$E_1 = E_2 \rightarrow K_1 + U_1 = K_2 + U_2 \rightarrow \frac{1}{2}mv_1^2 = \frac{1}{2}mv_2^2 + mgh \rightarrow \frac{1}{2}v_1^2 = \frac{1}{2}v_2^2 + gh$$

$$\rightarrow \frac{1}{2} \times (35)^2 = \frac{1}{2} \times (32)^2 + 10 \times h \rightarrow 612.5 = 512 + 10 \times h \rightarrow h = \frac{100}{10} = 10 \text{ m}$$

۱۵) سه توپ مشابه، از بالای ساختمانی با تندی یکسانی پرتاب می‌شوند (شکل روبه‌رو). توپ (۱) در امتداد افق، توپ (۲) با زاویه‌ای بالاتر از امتداد افق و توپ (۳) با زاویه‌ای پایین‌تر از امتداد افق پرتاب می‌شود. با نادیده گرفتن مقاومت هوا، انرژی جنبشی توپ‌ها را هنگام برخورد با سطح زمین، با یکدیگر مقایسه کنید.

انرژی پتانسیل گرانشی توپ‌ها به دلیل یکسان بودن جرم و مبدأ پرتاب با هم برابر است. انرژی جنبشی آنها نیز به دلیل یکسان بودن جرم و سرعت اولیه با هم برابر است.

$$E_1 = E_2 = E_3$$

با نادیده گرفتن مقاومت هوا، انرژی‌های مکانیکی اولیه و نهایی هر یک از توپ‌ها برابر است. در زمان برخورد به زمین انرژی پتانسیل توپ‌ها صفر است و فقط انرژی جنبشی دارند. پس انرژی جنبشی توپ‌ها هنگام برخورد با زمین با یکدیگر برابر است.

۱۶) گلوله‌ای به جرم 0.45 kg از دهانه‌ی تفنگی با تندی $1/22 \text{ km/s}$ و ارتفاع $1/62 \text{ m}$ از سطح زمین شلیک می‌شود. اگر گلوله با تندی 0.425 km/s به زمین برخورد کند:

الف) در مدت حرکت گلوله کار نیروی مقاومت هوا چقدر است؟

$$m = 45g = 0.045kg, v_1 = 1/22 \frac{km}{s} = 1/22 \times 10^3 \frac{m}{s} = 1220 \frac{m}{s}, h_1 = 1/62m$$

$$v_2 = 0.425 \frac{km}{s} = 0.425 \times 10^3 \frac{m}{s} = 425 \frac{m}{s}, h_2 = 0, g = 10 \frac{N}{kg}, W_f = ?$$

کار نیروهای مقاوم برابر است با تغییر انرژی مکانیکی جسم. یعنی: $W_f = E_2 - E_1$

$$E_1 = K_1 + U_1 = \frac{1}{2}mv_1^2 + mgh_1 = \frac{1}{2} \times 0.045 \times (1220)^2 + 0.045 \times 10 \times 1/62 = 33489 + 0.729 \rightarrow E_1 = 33490J$$

$$E_2 = K_2 + U_2 = \frac{1}{2}mv_2^2 + mgh_2 = \frac{1}{2} \times 0.045 \times (425)^2 = 4064J \rightarrow E_2 = 4064J$$

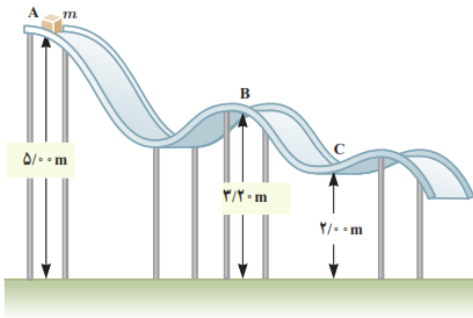
$$W_f = E_2 - E_1 = 4064 - 33490 = -29426J \rightarrow W_f = -2/94 \times 10^4 J$$

ب) مقدار به دست آمده در قسمت الف) را با کار نیروی وزن مقایسه کنید.

۱۷) جرمی به جرم $m = ۱۲ / ۵ \text{ kg}$ در نقطه‌ی A از حالت سکون رها می‌شود و در

مسیری بدون اصطکاک سُر می‌خورد (شکل زیر). تعیین کنید:

الف) تندی جسم را در نقطه‌ی B

$$m = ۱۲ / ۵ \text{ kg} , v_A = 0 , h_A = ۵ \text{ m} , h_B = ۳ / ۲ \text{ m} , v_B = ? , g = ۱۰ \frac{\text{m}}{\text{s}^2}$$

$$E_A = E_B \rightarrow U_A + K_A = U_B + K_B \rightarrow mgh_A = mgh_B + \frac{1}{2}mv_B^2 \rightarrow ۱۰ \times ۵ = ۱۰ \times ۳ / ۲ + \frac{v_B^2}{۲}$$

$$\rightarrow ۵۰ - ۳۲ = \frac{v_B^2}{۲} \rightarrow v_B^2 = ۳۶ \rightarrow v_B = ۶ \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

ب) کار نیروی گرانشی را در حرکت جسم از نقطه‌ی A تا نقطه‌ی C.

$$W = -\Delta U = -(U_C - U_A) = -(mgh_C - mgh_A) = -mg(h_C - h_A) = -۱۲ / ۵ \times ۱۰ \times (۲ - ۵) = ۳۷۵ \text{ J}$$

۱۸) شکل روبه‌رو گلوله‌ای را نشان می‌دهد که از سقف کلاسی آویزان شده و دانش‌آموزی آن را از وضعیت تعادل خارج کرده و در برابر نوک بینی خود گرفته است.

الف) وقتی دانش‌آموز گلوله را رها می‌کند، هنگام برگشت به او برخورد نمی‌کند. چرا؟ (این تجربه‌ی ساده ولی هیجان‌انگیز را در صورت امکان در کلاستان انجام دهید.)

بخشی از انرژی مکانیکی اولیه گلوله در طول مسیر رفت و برگشت به دلیل مقاومت هوا تلف می‌شود. بنابراین انرژی مکانیکی گلوله در مسیر برگشت کاهش یافته و تا ارتفاع کمتری بالا می‌آید.

ب) اگر دانش‌آموز هنگام رها کردن گلوله، آن را هل دهد، هنگام برگشت آن چه اتفاقی می‌افتد؟

در این حالت به دلیل اضافه شده مقداری انرژی جنبشی اولیه، کل انرژی مکانیکی اولیه گلوله نسبت به حالت قبل افزایش می‌یابد و گلوله می‌تواند در مسیر برگشت تا ارتفاع اولیه و حتی بیشتر از آن نیز بالا بیاید.

۷-۲ توان

۱۹) بالابری با تندی ثابت، باری به جرم $۶ / ۸۰ \times ۱۰^۲ \text{ kg}$ را در مدت ۱۸۶ s تا ارتفاع $۷۸ / ۴ \text{ m}$ بالا می‌برد. اگر جرم بالابر

باشد، $۳ / ۲۰ \times ۱۰^۲ \text{ kg}$ ، توان متوسط موتور آن چند وات و چند اسب بخار است؟

$$m = ۶۸ + ۳۲ = ۱۰۰ \text{ kg} , \Delta t = ۱۸۶ \text{ s} , h = ۷۸ / ۴ \text{ m} , g = ۱۰ \frac{\text{N}}{\text{kg}}$$

کار انجام شده توسط آسانسور برابر است با تغییر انرژی پتانسیل گرانشی:

$$W = mgh = ۱۰۰۰ \times ۱۰ \times ۷۸ / ۴ = ۷۸ / ۴ \times ۱۰^۴ \text{ J}$$

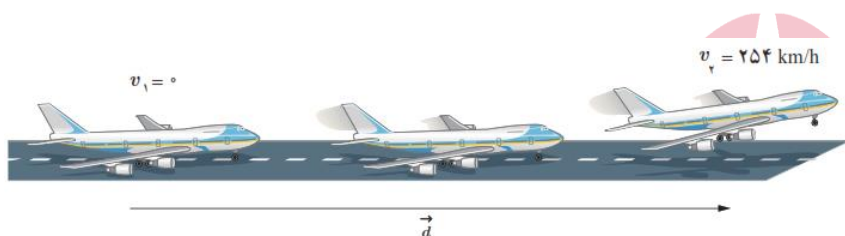
(۲۰) شخصی به جرم $۷۸/۵ \text{ kg}$ در مدت زمان $۸۴/۰ \text{ s}$ از تعداد ۵۰ پله بالا می‌رود. توان متوسط مفید او چند وات است؟ ارتفاع هر پله را $۲۸/۵ \text{ cm}$ فرض کنید.

$$m = ۷۸/۵ \text{ kg}, \Delta t = ۸۴ \text{ s}, h = ۵۰ \times ۲۸/۵ = ۱۴۲۵ \text{ cm} = ۱۴/۲۵ \text{ m}, g = ۱۰ \frac{\text{N}}{\text{kg}}$$

کار مفید انجام شده توسط شخص برابر است با تغییر انرژی پتانسیل گرانشی شخص:

$$W = mgh = ۷۸/۵ \times ۱۰ \times ۱۴/۲۵ = ۱۱۱۸۶/۲۵ \text{ J}$$

$$\bar{P} = \frac{W}{\Delta t} = \frac{۱۱۱۸۶/۲۵}{۸۴} = ۱۳۳ \text{ W} \rightarrow \bar{P} = ۱۳۳ \text{ W}$$

(۲۱) شکل زیر هواپیمایی به جرم $۷/۲۰ \times ۱۰^۴ \text{ kg}$ را نشان می‌دهد که از حال سکون شروع به حرکت می‌کند و پس از $۲/۰۵ \times ۱۰^۳ \text{ m}$ جابه‌جایی در امتداد باند هواپیما، به تندی برخاستن $v_2 = ۲۵۴ \text{ km/h}$ می‌رسد.

(الف) کار کل نیروهای وارد بر هواپیما را در این جابه‌جایی حساب کنید.

$$m = ۷/۲۰ \times ۱۰^۴ \text{ kg}, v_1 = ۰, d = ۲۰۵۰ \text{ m}, v_2 = ۲۵۴ \times \frac{۱۰}{۳۶} = ۷۰/۵ \frac{\text{m}}{\text{s}}, W_t = ?$$

$$W_t = K_2 - K_1 = \frac{1}{2} m v_2^2 = \frac{1}{2} \times ۷/۲ \times ۱۰^۴ \times (۷۰/۵)^2 = ۱۷۸۹۲/۹ \times ۱۰^۴ \text{ J}$$

$$\rightarrow W_t = ۱۷۸۹۳ \times ۱۰^۴ \text{ J} = ۱/۸ \times ۱۰^۸ \text{ J}$$

یک دقیقه پس از برخاستن، هواپیما تا ارتفاع ۵۶۵ m از سطح زمین اوج می‌گیرد و تندی آن به ۳۲۸ km/h می‌رسد. در این مدت،

(ب) کار نیروی وزن چقدر است؟

$$h = ۵۶۵ \text{ m}, W = ?$$

$$W = -\Delta U = -(U_2 - U_1) = -(mgh_2 - mgh_1) = -mg(h_2 - h_1) = -mgh = -۷/۲ \times ۱۰^۴ \times ۱۰ \times ۵۶۵$$

$$= -۴۰۶۸۰ \times ۱۰^۴ \text{ J} \rightarrow W = -۴ \times ۱۰^۸ \text{ J}$$

(پ) به جز نیروی وزن، چه نیروهای دیگری بر هواپیما اثر می‌کند (با این نیروها در علوم سال ششم آشنا شدید؟) کار کدام یک از این نیروها مثبت و کار کدام یک از آنها منفی است؟

کار نیروی رانشی و نیروی بالابر مثبت و کار نیروی مقاومت هوا منفی است.

(ت) کار کل نیروهای وارد بر هواپیما چقدر است؟

$$v_1 = ۲۵۴ \times \frac{۱۰}{۳۶} = ۷۰/۵ \frac{\text{m}}{\text{s}}, v_2 = ۳۲۸ \times \frac{۱۰}{۳۶} = ۹۱/۱ \frac{\text{m}}{\text{s}}, W_t = ?$$

$$W_t = K_2 - K_1 = \frac{1}{2} m v_2^2 - \frac{1}{2} m v_1^2 = \frac{1}{2} m (v_2^2 - v_1^2) = \frac{1}{2} \times ۷/۲ \times ۱۰^۴ \times (۹۱/۱)^2 - (۷۰/۵)^2$$

$$= \frac{1}{2} \times ۷/۲ \times ۱۰^۴ \times ۳۳۲۸/۹۶ = ۱۱۹۸۴/۲۵ \times ۱۰^۴ \text{ J} \rightarrow W = ۱۱۹۸۴ \times ۱۰^۴ \text{ J} = ۱/۲ \times ۱۰^۸$$

$$W_t = W_{\text{وزن}} + W_{\text{غیر وزن}} \rightarrow W_{\text{غیر وزن}} = W_t - W_{\text{وزن}} = 1/2 \times 10^8 - (-4 \times 10^8)$$

$$= 1/2 \times 10^8 + 4/0 \times 10^8 \rightarrow W = 5/2 \times 10^8 J$$

$$P_{\text{غیر وزن}} = \frac{W_{\text{غیر وزن}}}{\Delta t} = \frac{5/2 \times 10^8}{60} = 8/6 \times 10^6 = 8/6 MW$$

(۲۲) سالانه نزدیک به ۱۲۵ میلیارد لیتر مواد و فرآورده‌های نفتی از طریق حدود $40 \times 10^4 km$ خطوط لوله در نقاط مختلف کشور توزیع می‌شود. این خطوط در طول مسیر خود از مراکز انتقال متعددی می‌گذرند تا توان لازم را برای ادامه‌ی راه به دست آورند. شکل زیر یکی از این مراکز را نشان می‌دهد که در ارتفاع $2/05 \times 10^3 m$ از سطح دریای آزاد قرار دارد. در این مرکز، در هر ثانیه یک متر مکعب مواد نفتی از طریق لوله‌ای با قطر $32/0$ اینچ ($81/2 cm$) توسط دو دستگاه پمپ (تلمبه) تا ارتفاع

مرکز انتقال نفت گندم‌کار، یکی از ۷ مرکزی است که در مسیر مارون - اصفهان قرار دارد. این مسیر، که طولی برابر ۲۲۱ کیلومتر دارد دومین مسیر سخت و صعب‌العبور خطوط انتقال مواد نفتی در دنیاست.

$2/70 \times 10^3 m$ از سطح دریای آزاد فرستاده می‌شود. اگر بازده هر یک از پمپ‌های این مرکز ۲۸ درصد باشد، توان هر یک از آنها بر حسب مگاوات (MW) و اسب بخار (hp) چقدر است؟ (چگالی مواد نفتی را $8/60 \times 10^2 kg/m^3$ بگیرید.)

$$h_1 = 2/05 \times 10^3 m, \quad h_2 = 2/70 \times 10^3 m, \quad Ra = \frac{28}{100} = 0/28, \quad \rho = 8/60 \times 10^2 \frac{kg}{m^3}, \quad P = ?$$

$$\rho = \frac{m}{V} \rightarrow m = \rho V = 8/6 \times 10^2 \times 1 = 8/6 \times 10^2 kg$$

$$W = \Delta U = U_2 - U_1 = mgh_2 - mgh_1 = mg(h_2 - h_1) = 8/6 \times 10^2 \times 10 \times (2/70 \times 10^3 - 2/05 \times 10^3)$$

$$= 8/6 \times 10^3 \times 0/65 \times 10^3 = 5/59 \times 10^6 J \Rightarrow W = E = 5/59 \times 10^6 J$$

W خروجی برابر E خروجی برابر $5/59 \times 10^6 J$ است.

$$Ra = \frac{E_{\text{خروجی}}}{E_{\text{ورودی}}} \rightarrow E_{\text{ورودی}} = \frac{E_{\text{خروجی}}}{Ra} = \frac{5/59 \times 10^6}{0/28} = 19/9 \times 10^6 J$$

$$P = \frac{E}{t} = \frac{19/9 \times 10^6}{1} = 19/9 \times 10^6 W$$

$$\text{توان هر پمپ: } \frac{19/9 \times 10^6}{2} = 9/95 \times 10^6 W \rightarrow 9/95 \times 10^6 \div 746 = 1/33 \times 10^4 hp$$

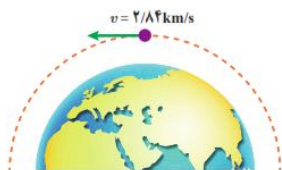
فصل دوم: کار، انرژی و توان

صفحه ۳۰

تمرین ۱-۲

ماهواره‌ای به جرم 224 kg ، با تندی ثابت $2 / 84\text{ km} / \text{s}$ دور زمین می‌چرخد. انرژی جنبشی ماهواره را بر حسب ژول و مگاژول حساب کنید.

$$m = 224\text{ kg}, v = 2 / 84 \frac{\text{km}}{\text{s}} = 2 / 84 \times 10^3 \frac{\text{m}}{\text{s}}, K = ?$$

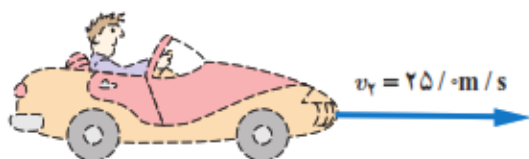
$$K = \frac{1}{2}mv^2 = \frac{1}{2} \times 224 \times (2 / 84 \times 10^3)^2 = \frac{1}{2} \times 224 \times (2 / 84)^2 \times 10^6 \approx 903 \times 10^6 = 9 / 03 \times 10^2 \text{ MJ}$$

صفحه ۳۰

تمرین ۲-۲

جرم خودرویی به همراه راننده‌اش $8 / 40 \times 10^2\text{ kg}$ است (شکل زیر). تندی خودرو در دو نقطه از مسیرش روی شکل زیر داده شده است. تغییرات انرژی جنبشی خودرو ($\Delta K = K_2 - K_1$) را بین این دو نقطه حساب کنید.

$$v_1 = 18 \frac{\text{m}}{\text{s}}, v_2 = 25 \frac{\text{m}}{\text{s}}, m = 840\text{ kg}$$

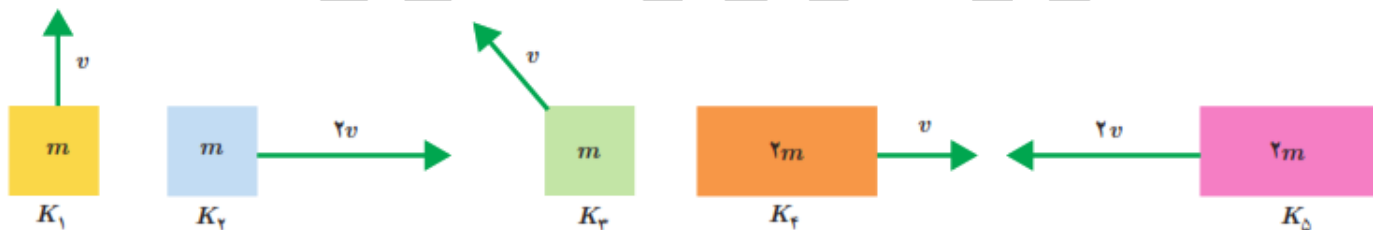
$$\Delta K = K_2 - K_1 = \frac{1}{2}mv_2^2 - \frac{1}{2}mv_1^2 = \frac{1}{2}m(v_2^2 - v_1^2) = \frac{1}{2} \times 840 \times (25^2 - 18^2) = 1 / 26 \times 10^5 \text{ J}$$

صفحه ۳۱

پرسش ۱-۲

انرژی جنبشی هر یک از اجسام زیر را با هم مقایسه کنید و مقدار آن را به ترتیب از کمترین تا بیشترین بنویسید.

$$K_1 = \frac{1}{2}mv^2, K_2 = \frac{1}{2}m(2v)^2 = \frac{Fmv^2}{2} = 2mv^2, K_3 = \frac{1}{2}mv^2$$

$$K_4 = \frac{1}{2}(2m)v^2 = \frac{2mv^2}{2} = mv^2, K_5 = \frac{1}{2}(2m)(2v)^2 = \frac{8mv^2}{2} = 4mv^2$$

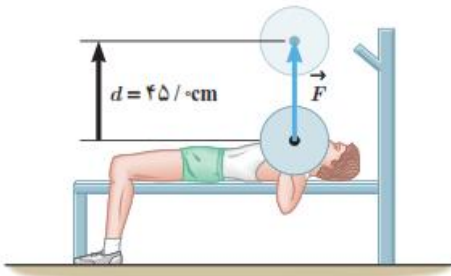
$$\left. \begin{array}{l} K_1 = \frac{1}{2}mv^2, K_2 = 2mv^2, K_3 = \frac{1}{2}mv^2 \\ K_4 = mv^2, K_5 = 4mv^2 \end{array} \right\} \rightarrow K_1 = K_3 < K_4 < K_2 < K_5$$

صفحه ۳۳

تمرین ۳-۲

ورزشکاری وزنه‌ای به جرم $68 / 0\text{ kg}$ را به طور یکنواخت، $45 / 0\text{ cm}$ بالای سر خود می‌برد (شکل روبه‌رو). کاری که این ورزشکار

$$m = 68 \text{ kg}, \quad d = 45 \text{ cm} = 0.45 \text{ m}, \quad g = 9.8 \frac{\text{N}}{\text{kg}}$$

نیروی که ورزشکار به وزنه وارد می‌کند، برابر با وزن این وزنه است، بنابراین:

$$F = mg = 68 \times 9.8 = 666 \text{ N}$$

نیرو در جهت جابه‌جایی است، بنابراین کار ورزشکار روی وزنه برابر است با:

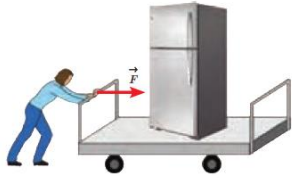
$$W = Fd = 666 \times 0.45 = 299.7 \text{ J}$$

صفحه ۳۳

تمرین ۲-۴

شکل روبه‌رو شخصی را در حال هل دادن یک گاری حمل بار روی سطحی هموار و بدون اصطکاک با نیرویی به بزرگی $F = 66 \text{ N}$ نشان می‌دهد. اگر گاری $18/4 \text{ m}$ در جهت نیرو جابه‌جا شود، کاری را که شخص روی گاری انجام می‌دهد، چقدر است؟

$$F = 66 \text{ N}, \quad d = 18/4 \text{ m}$$

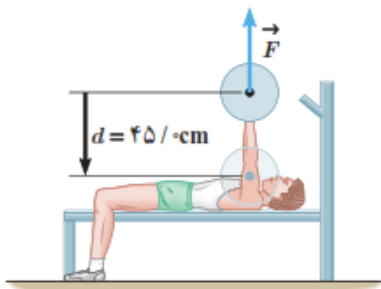
$$W = Fd = 66 \times 18/4 = 1314/4 \text{ J} \rightarrow W = 1/21 \times 10^3 \text{ J}$$

صفحه ۳۵

تمرین ۲-۵

تمرین ۲-۳ را دوباره ببینید. کار انجام شده توسط ورزشکار را روی وزنه برای حالتی حساب کنید که ورزشکار با وارد کردن همان نیروی $\vec{F}$ ، وزنه را به آرامی پایین می‌آورد (شکل روبه‌رو). توضیح دهید که در این دو حالت، چه تفاوتی بین مقادیر به دست آمده برای کار انجام شده توسط ورزشکار وجود دارد؟

در این حالت جابجایی به پایین و نیروی ورزشکار رو به بالا است و زاویه بین نیرو و جابجایی برابر $\theta = 180^\circ$ است. پس کار انجام شده توسط ورزشکار برابر است با:

$$W = Fd \cos \theta = 666 \times 0.45 \times \cos 180^\circ = -299.7 \text{ J}$$

توجه کنید که وقتی ورزشکار وزنه را بالا می‌برد، کار انجام شده توسط ورزشکار 299.7 J است، یعنی به وزنه انرژی داده شده ولی زمانی که ورزشکار وزنه را پایین می‌آورد، کار انجام شده توسط ورزشکار -299.7 J است، یعنی از وزنه انرژی گرفته شده است.

صفحه ۳۵

پرسش ۲-۲

شخصی جسمی را یک بار با طنابی بلند (شکل الف) و بار دیگر با طنابی کوتاه‌تر (شکل ب) روی سطحی هموار می‌کشد. اگر جابجایی و کاری که این شخص در هر دو بار روی جعبه انجام می‌دهد، یکسان باشد، توضیح دهید در کدام حالت، شخص نیروی بزرگ‌تری وارد کرده است. اصطکاک را در هر دو حالت ناچیز فرض کنید.

(ب)

(الف)

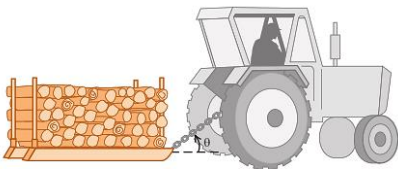
رابطه کار برابر $W = Fd \cos \theta$ است و کار و جابجایی در هر دو مورد برابر است و در حالت (ب) طول طناب کوتاه‌تر (زاویه θ بزرگ‌تر) و در حالت (الف) طول طناب بلندتر (زاویه θ کوچک‌تر) است. هر چه θ بزرگ‌تر باشد، $\cos \theta$ کوچک‌تر

صفحه ۳۶

تمرین ۲-۶

کشاورزی توسط تراکتور، سورتیه‌ای پر از هیزم را در راستای یک زمین هموار به اندازه‌ی $۲۳۵m$ جابه‌جا می‌کند (شکل زیر). وزن کل سورتیه و بار آن $mg = ۱/۴۷ \times ۱۰^۴ N$ است. تراکتور نیروی ثابت $F_1 = ۵/۰۰ \times ۱۰^۳ N$ را در زاویه‌ی $\theta = ۴۵^\circ$ بالای افق به سورتیه وارد می‌کند. نیروی اصطکاک جنبشی $f_k = ۳/۵۰ \times ۱۰^۳ N$ است که بر خلاف جهت حرکت به سورتیه وارد می‌شود. کار کل انجام شده روی سورتیه را به دو روش محاسبه کنید.

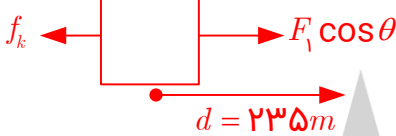
$$(\cos 45^\circ = \frac{\sqrt{2}}{2}, \cos 180^\circ = -1)$$

روش اول: کار هر یک از نیروها را در این جابه‌جایی به دست آورده و حاصل جمع آنها را محاسبه می‌کنیم:

$$\left. \begin{aligned} W_1 &= (F_1 \cos 45^\circ) d = ۵ \times ۱۰^۳ \times \frac{\sqrt{2}}{2} \times ۲۳۵ \approx ۸۳۰۷۲۵ J \\ W_f &= (f_k \cos 180^\circ) d = ۳/۵ \times ۱۰^۳ \times (-1) \times ۲۳۵ \approx -۸۲۲۵۰۰ J \end{aligned} \right\} \rightarrow W_t = W_1 + W_f = ۸۳۰۷۲۵ - ۸۲۲۵۰۰ = ۸۲۲۵ J$$

روش دوم: اندازه نیروی خالص در جهت جابه‌جایی را محاسبه کرده و کار آن را به دست می‌آوریم:

$$\left. \begin{aligned} F_t &= F_1 \cos \theta - f_k = ۵ \times ۱۰^۳ \times \cos 45^\circ - ۳/۵ \times ۱۰^۳ = ۳۵۳۵ - ۳۵۰۰ \approx ۳۵ N \\ W_t &= F_t d = ۳۵ \times ۲۳۵ = ۸۲۲۵ J \rightarrow W_t = ۸۲۲۵ J \end{aligned} \right\}$$

صفحه ۳۹

تمرین ۲-۷

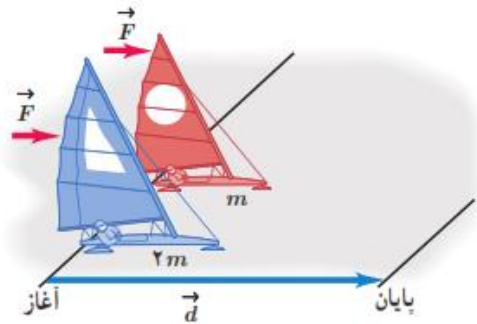
دو قایق بادبانی مخصوص حرکت روی سطوح یخ‌زده، دارای جرم‌های m و $۲m$ روی دریاچه‌ی افقی و بدون اصطکاک قرار دارند و نیروی ثابت و یکسان $\vec{F}$ با وزیدن باد به هر دو وارد می‌شود (شکل روبه‌رو). هر دو قایق از حال سکون شروع به حرکت می‌کنند و از خط پایان به فاصله‌ی d می‌گذرند. انرژی جنبشی و تبدیلی قایق‌ها را درست پس از عبور از خط پایان، با هم مقایسه کنید.

چون نیرو F و جابه‌جایی d در هر دو قایق یکسان است، کار کل انجام شده در هر دو قایق برابر است:

$$W_1 = W_f \rightarrow \text{کار کل قایق آبی (۲)} = \text{کار کل قایق قرمز (۱)}$$

هر دو قایق از حالت سکون شروع به حرکت کرده‌اند، پس، انرژی جنبشی اولیه هر دو قایق صفر است:

$$K_{1s} = K_{fs} = 0$$

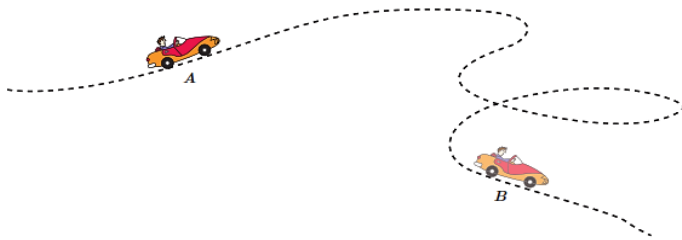

$$\left. \begin{aligned} W_1 &= K_{1e} - K_{1s} = K_{1e} = \frac{1}{2} m v_{1e}^2 \\ W_f &= K_{fe} - K_{fs} = K_{fe} = \frac{1}{2} (2m) v_{fe}^2 \end{aligned} \right\} \xrightarrow{W_1=W_f} \frac{1}{2} m v_{1e}^2 = \frac{1}{2} (2m) v_{fe}^2 \rightarrow v_{1e} = \sqrt{2} v_{fe}$$

بنابراین سرعت قایق (۱)، $\sqrt{2}$ برابر سرعت قایق (۲) است.

صفحه ۴۰

تمرین ۸-۲

جرم یک خودروی الکتریکی به همراه راننده‌اش $8 / 4 \times 10^2 \text{ kg}$ است. وقتی این خودرو از موقعیت A به موقعیت B می‌رود، کار کل انجام شده روی خودرو $7 / 35 \times 10^4 \text{ J}$ است. اگر تندی خودرو در موقعیت A برابر $54 / 0 \text{ km/h}$ باشد، تندی آن در موقعیت B چند متر بر ثانیه است؟

$$m = 840 \text{ kg}, W_t = 7 / 35 \times 10^4 \text{ J} = 73500 \text{ J}, V_A = 54 \text{ km/h} \times \frac{10}{36} = 15 \frac{\text{m}}{\text{s}}, V_B = ?$$

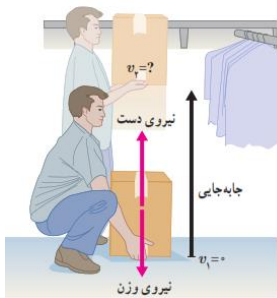
$$W_t = K_B - K_A \rightarrow W_t = \frac{1}{2} m v_B^2 - \frac{1}{2} m v_A^2 \rightarrow 73500 = \frac{1}{2} \times 840 \times v_B^2 - \frac{1}{2} \times 840 \times 15^2$$

$$\rightarrow 73500 = 420 v_B^2 - 94500 \rightarrow 73500 + 94500 = 420 v_B^2 \rightarrow 168000 = 420 v_B^2 \rightarrow v_B^2 = \frac{168000}{420}$$

$$\rightarrow v_B^2 = 400 \rightarrow v_B = \sqrt{400} = 20 \rightarrow v_B = 20 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

صفحه ۴۰

تمرین ۹-۲

شکل روبه‌رو شخصی را نشان می‌دهد که با وارد کردن نیروی ثابت $52 / 7 \text{ N}$ ، جعبه‌ای به جرم $4 / 10 \text{ kg}$ را از حال سکون در امتداد قائم جابجا می‌کند.

الف) کار انجام شده توسط شخص و کار انجام شده توسط نیروی وزن را روی جعبه در ارتفاع $1 / 4 \text{ m}$ به طور جداگانه حساب کنید.

$$m = 4 / 10 \text{ kg}, F = 52 / 7 \text{ N}, d = 1 / 4 \text{ m}$$

نیروی دست در جهت جابجایی است، پس کار انجام شده توسط دست (شخص) برابر است با:

$$W_1 = F d = 52 / 7 \times 1 / 4 = 73 / 78 \text{ J} \rightarrow W_1 = 73 / 8 \text{ J}$$

نیروی وزن جعبه در خلاف جهت جابه‌جایی است ($\theta = 180^\circ$)، کار انجام شده توسط نیروی وزن برابر است با:

$$W_2 = m g d \cos 180^\circ = 4 / 10 \times 10 \times 1 / 4 \times (-1) = -57 / 4 \text{ J} \rightarrow W_2 = -57 / 4 \text{ J}$$

ب) کار کل انجام شده روی جعبه تا ارتفاع $1 / 4 \text{ m}$ چقدر است؟

$$W_t = W_1 + W_2 = 73 / 8 - 57 / 4 = 16 / 4 \text{ J} \rightarrow W_t = 16 / 4 \text{ J}$$

پ) با استفاده از قضیه کار-انرژی جنبشی، تندی نهایی جعبه را در ارتفاع $1 / 4 \text{ m}$ حساب کنید.

چون سرعت اولیه جعبه صفر است، انرژی جنبشی اولیه آن نیز صفر خواهد بود، بنابراین داریم:

$$W_t = K_f - K_i \rightarrow W_t = K_f \rightarrow W_t = \frac{1}{2} m v_f^2 \rightarrow 16 / 4 = \frac{1}{2} \times 4 / 10 \times v_f^2 \rightarrow 16 / 4 = 2 / 05 v_f^2$$

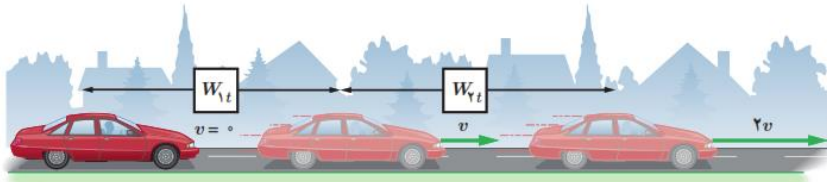
$$v_f^2 = \frac{16 / 4}{2 / 05} \rightarrow v_f = \sqrt{8} = 2\sqrt{2} \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

صفحه ۴۰

پرسش ۳-۲

برای آنکه تندی خودرویی از حال سکون به v برسد، باید کار کل $W_{\text{ت}}$ روی آن انجام شود. همچنین برای آنکه تندی خودرو از v به $2v$ برسد، باید کار کل $W_{\text{ت}}$ روی آن انجام شود (شکل زیر). نسبت $W_{\text{ت}} / W_{\text{ت}}$ چقدر است؟

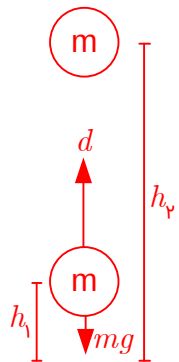
$$\frac{W_{\text{ت}}}{W_{\text{ت}}} = \frac{K_v - K_0}{K_{2v} - K_v} = \frac{\frac{1}{2}mv^2 - 0}{\frac{1}{2}m(2v)^2 - \frac{1}{2}mv^2} = \frac{\frac{1}{2}mv^2}{\frac{1}{2}m(4v^2 - v^2)} = \frac{v^2}{3v^2} = \frac{1}{3} \rightarrow \frac{W_{\text{ت}}}{W_{\text{ت}}} = \frac{1}{3}$$

صفحه ۴۲

تمرین ۱۰-۲

برای جسمی به جرم m که رو به بالا حرکت می‌کند و از سطح زمین دور می‌شود نشان دهید کار نیروی وزن، همچنان از رابطه‌ی ۶-۲ به دست می‌آید. فرض کنید که جسم به اندازه‌ی کافی نزدیک به سطح زمین بماند به گونه‌ای که وزن آن ثابت باشد.

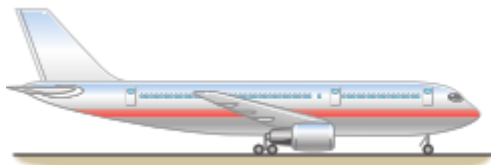
$$W = mgd \cos 180^\circ = -mgd = -mg(h_2 - h_1) = -(mgh_2 - mgh_1) = -(U_2 - U_1) \rightarrow W = -\Delta U$$

صفحه ۴۴

تمرین ۱۱-۲

انرژی جنبشی و انرژی پتانسیل گرانشی (نسبت به زمین) یک هواپیمای مسافربری به جرم $7 / 50 \times 10^4 \text{ kg}$ که با تندی 864 km/h در ارتفاع $9 / 60 \times 10^3 \text{ m}$ حرکت می‌کند چقدر است؟ مقدار این انرژی‌ها را با هم مقایسه کنید.

$$m = 7 / 50 \times 10^4 \text{ kg}, v = 864 \frac{\text{km}}{\text{h}} \times \frac{10}{36} = 240 \frac{\text{m}}{\text{s}}, h = 9 / 60 \times 10^3 \text{ m}, K = ?, U = ?$$

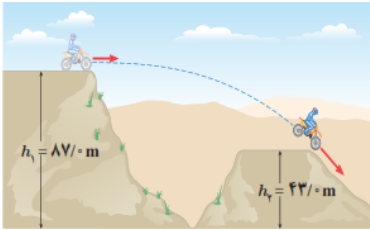
$$K = \frac{1}{2}mv^2 = \frac{1}{2} \times 7 / 50 \times 10^4 \times (240)^2 = 216000 \times 10^4 = 21 / 6 \times 10^8 \text{ J} \rightarrow K = 21 / 6 \times 10^8 \text{ J}$$

$$U = mgh = 7 / 50 \times 10^4 \times 10 \times 9 / 60 \times 10^3 = 72 \times 10^8 \text{ J} \rightarrow U = 72 / 0 \times 10^8 \text{ J}$$

$$U - K = 72 \times 10^8 - 21 / 6 \times 10^8 = 50 / 4 \times 10^8 \rightarrow U - K = 50 / 4 \times 10^8 \text{ J}$$

صفحه ۴۴

تمرین ۱۲-۲

جرم موتورسواری با موتورش 147 kg است. این موتور سوار، پرشی مطابق شکل روبه‌رو انجام می‌دهد.

الف) انرژی پتانسیل گرانشی موتور سوار را روی هر یک از تپه‌ها حساب کنید ($9/81\text{ m/s}^2$).

$$U_1 = mgh_1 = 147 \times 9/81 \times 87 = 125460/81\text{ J} \rightarrow U_1 = 125 \times 10^3\text{ J}$$

$$U_2 = mgh_2 = 147 \times 9/81 \times 43 = 62059/81\text{ J} \rightarrow U_2 = 62 \times 10^3\text{ J}$$

ب) کار نیروی وزن موتورسوار را در این جابجایی به دست آورید.

$$\text{وزن } W = -\Delta U = -(U_2 - U_1) = -(62 \times 10^3 - 125 \times 10^3) = 63 \times 10^3\text{ J} = W = 63 \times 10^3\text{ J}$$

صفحه ۴۶

فعالیت ۱-۲

یک فنر فلزی یا پلاستیکی نرم و نسبتاً بلند اختیار کنید. فنر را مطابق شکل روبه‌رو، از یک طرف آن در امتداد قائم آویزان کنید. ابتدا پیش‌بینی کنید که با رها کردن فنر چه اتفاقی می‌افتد؟ فنر را رها کنید و با دقت تمامی تبدیل‌های انرژی آن را بررسی کنید و نتیجه را به کلاس ارائه دهید. اگر دوربین با امکان ضبط و پخش آهسته‌ی فیلم در اختیار دارید، فیلمی از این فعالیت تهیه کنید و آن را به طور آهسته مشاهده کنید.

(۱) قبل از رها کردن، فنر انرژی پتانسیل کشسانی و گرانشی دارد.

(۲) با رها کردن و باز شدن فنر، انرژی پتانسیل کشسانی و گرانشی آن کاهش و انرژی جنبشی آن افزایش می‌یابد تا به حالت تعادل برسد. در حالت تعادل بیشترین انرژی جنبشی را دارد.

(۳) با گذشتن فنر از حالت تعادل از انرژی جنبشی و پتانسیل گرانشی آن کاسته و به انرژی پتانسیل کشسانی آن افزوده می‌شود تا در نهایت فنر متوقف شده و باز می‌گردد.

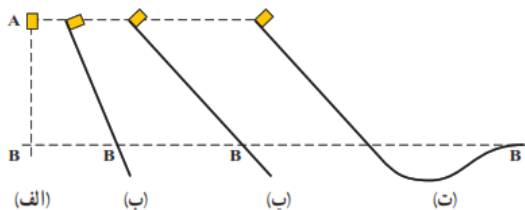
(۴) در ادامه همین روند تکرار می‌شود.

صفحه ۴۷

پرسش ۴-۲

شکل روبه‌رو، چهار وضعیت متفاوت را برای حرکت جسمی نشان می‌دهد. در وضعیت الف، جسم از حال سکون سقوط می‌کند و در سه وضعیت دیگر جسم از حال سکون روی مسیری بدون اصطکاک و رو به پایین حرکت می‌کند. تندی جسم را در نقطه‌ی B برای هر چهار وضعیت با هم مقایسه کنید.

چون مسیرها بدون اصطکاک هستند بنابراین بنا به قانون پایستگی انرژی

مکانیکی کل انرژی مکانیکی هر حالت در نقطه A و B با هم برابر هستند. چون ارتفاع اولیه در هر چهار حالت برابر است، پس انرژی اولیه در هر چهار حالت برابر mgh_A است. نقاط B در هر چهار حالت نیز هم ارتفاع هستند، پس انرژی پتانسیل گرانشی

صفحه ۴۸

تمرین ۲-۱۳

در مثال ۱۲-۲ مبدأ انرژی پتانسیل گرانشی را در ارتفاع h_1 بگیرید و بر این اساس تندی توپ را هنگام رسیدن به دهانه‌ی سبد حساب کنید.

$$h_1 = 0, \quad v_1 = 7/2 \frac{m}{s}, \quad h_2 = 3 - 1/9 = 1/1 m, \quad v_2 = ?$$

$$E_1 = E_2 \rightarrow K_1 + U_1 = K_2 + U_2 \rightarrow \frac{1}{2}mv_1^2 + mgh_1 = \frac{1}{2}mv_2^2 + mgh_2$$

$$\rightarrow \frac{1}{2}v_1^2 + gh_1 = \frac{1}{2}v_2^2 + gh_2 \rightarrow \frac{1}{2} \times (7/2)^2 + 0 = \frac{1}{2}v_2^2 + 9/11 \times 1/1$$

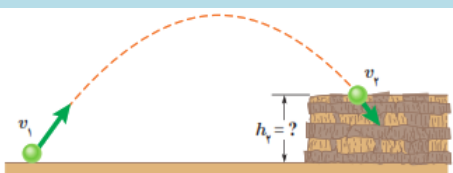
$$\rightarrow 25/92 = \frac{1}{2}v_2^2 + 10/79 \rightarrow 25/92 - 10/79 = \frac{1}{2}v_2^2 \rightarrow 15/13 = \frac{1}{2}v_2^2 \rightarrow v_2^2 = 30/26$$

$$\rightarrow v_2 = \sqrt{30/26} \approx 5/5 \frac{m}{s}$$

اگر نقطه دیگری را به عنوان مبدأ انرژی پتانسیل گرانشی در نظر بگیرید، تفاوتی در پاسخ ایجاد نمی شود.

صفحه ۴۹

تمرین ۲-۱۴

تویی مطابق شکل از سطح زمین با تندی $v_1 = 42 / m / s$ به طرف صخره‌ای پرتاب می‌شود. اگر توپ با تندی $v_2 = 24 / m / s$ به بالای صخره برخورد کند، ارتفاع h_2 را به دست آورید. مقاومت هوا را هنگام حرکت توپ نادیده بگیرید.

$$v_1 = 42 \frac{m}{s}, \quad h_1 = 0, \quad v_2 = 24 \frac{m}{s}, \quad h_2 = ?$$

$$E_1 = E_2 \rightarrow K_1 + U_1 = K_2 + U_2 \rightarrow \frac{1}{2}mv_1^2 + mgh_1 = \frac{1}{2}mv_2^2 + mgh_2 \rightarrow \frac{1}{2}v_1^2 + gh_1 = \frac{1}{2}v_2^2 + gh_2$$

$$\rightarrow \frac{1}{2} \times 42^2 + 0 = \frac{1}{2} \times 24^2 + 9/11 \times h_2 \rightarrow 882 = 288 + 9/11 h_2 \rightarrow 882 - 288 = 9/11 h_2$$

$$\rightarrow 594 = 9/11 h_2 \rightarrow h_2 = \frac{594}{9/11} \approx 60/6 m \rightarrow h_2 = 60/6 m$$

صفحه ۴۹

پرسش ۲-۴

شخصی توپ در حال حرکتی را با دست خود می‌گیرد (شکل روبه‌رو). پس از توقف توپ، انرژی جنبشی آن کجا رفته است؟

انرژی از بین نرفته است و به انرژی درونی توپ، دست و محیط تبدیل شده و سبب گرم‌تر شدن آنها می‌شود. در حقیقت این انرژی تلف شده است.

صفحه ۵۱

تمرین ۲-۱۵

تویی به جرم $45 kg$ با تندی $v_1 = 8 / m / s$ از نقطه‌ی A می‌گذرد. (شکل روبه‌رو). نیروی مقاومت هوا و نیروی اصطکاک در سطح تماس توپ با زمین، ۲۰ درصد انرژی جنبشی توپ را تا رسیدن به نقطه‌ی B تلف می‌کنند. تندی توپ را در این نقطه به دست

$$K_A = \frac{1}{2}mv_A^2 = \frac{1}{2} \times 0.45 \times 8^2 = 14.4J \rightarrow K_A \approx 14J$$

انرژی جنبشی اولیه توپ عبارت است از:

چون ۲۰٪ از انرژی جنبشی توپ در مسیر تلف شده است؛ بنابراین ۸۰٪ از انرژی جنبشی اولیه توپ به نقطه‌ی B می‌رسد. بنابراین انرژی جنبشی توپ در نقطه‌ی B برابر است با:

$$K_B = \frac{80}{100} \times 14 = 11.2J \rightarrow K_B = 11J$$

$$K_B = \frac{1}{2}mv_B^2 \rightarrow 11 = \frac{1}{2} \times 0.45 \times v_B^2 \rightarrow 11 / 0.225 = 0.225 v_B^2 \rightarrow v_B^2 = 48 \rightarrow v_B \approx 7 \frac{m}{s}$$

صفحه ۵۲

تمرین ۲-۱۶

هر یک از دو موتور جت یک هواپیمای مسافربری بوئینگ ۷۴۷، پیشرانهای (نیروی جلوبر هواپیما) برابر $1/97 \times 10^5 N$ ایجاد می‌کند. اگر هواپیما در هر دقیقه $15/6 km$ در امتداد این نیرو حرکت کند، توان متوسط هر یک از موتورهای هواپیما چند اسب بخار است؟

$$F = 1/97 \times 10^5, \quad \Delta t = 1 \text{ min} = 60s, \quad d = 15/6 km = 15600m, \quad \bar{P} = ?$$

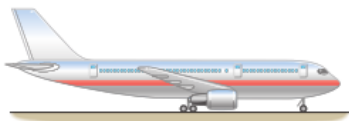
کار انجام شده توسط هر موتور در هر دقیقه برابر است با:

$$W = Fd = 1/97 \times 10^5 \times 15600 = 3.0732 \times 10^9 J \rightarrow W = 3/07 \times 10^9 J$$

$$\bar{P} = \frac{W}{\Delta t} = \frac{3/07 \times 10^9}{60} = 511/6 \times 10^5 W \rightarrow \bar{P} = 512 \times 10^5 W$$

چون هر اسب بخار برابر ۷۴۶ وات است، پس توان متوسط هر یک از موتورها برابر است با:

$$\bar{P} = 512 \times 10^5 \div 746 = 68632 / 7 hp \rightarrow \bar{P} = 686 \times 10^3 hp$$

صفحه ۵۴

تمرین ۲-۱۷

آب ذخیره شده در پشت سد یک نیروگاه برق‌آبی، از ارتفاع ۹۰٪ متری روی پره‌های توربینی می‌ریزد و آن را می‌چرخاند. با چرخش توربین، مولد می‌چرخد و انرژی الکتریکی تولید می‌شود (شکل روبه‌رو). اگر ۸۵ درصد کار نیروی گرانش به انرژی الکتریکی تبدیل شود، در هرتانه چند متر مکعب آب باید روی توربین بریزد تا توان الکتریکی خروجی مولد نیروگاه به $200 MW$ برسد؟ جرم هر متر مکعب آب را $1/00 \times 10^3 kg$ در نظر بگیرید.

$$h_1 = 90m, \quad h_2 = 0, \quad Ra = \frac{85}{100} = 0/85, \quad P = 200 MW = 200 \times 10^6 W$$

$$\Delta t = 1s, \quad \rho = 1000 \frac{kg}{m^3}, \quad g = 10 \frac{m}{s^2}, \quad V = ?$$

ابتدا مقدار انرژی خروجی توربین برای تأمین توان $200 MW$ را به دست می‌آوریم:

$$P_{\text{خروجی}} = \frac{E_{\text{خروجی}}}{\Delta t} \rightarrow E = P \times \Delta t = 200 \times 10^6 \times 1 = 200 \times 10^6 J \rightarrow E = 200 \times 10^6 J$$

$$Ra = \frac{E_{\text{خروجی}}}{E_{\text{ورودی}}} \rightarrow E_{\text{ورودی}} = \frac{E_{\text{خروجی}}}{Ra} = \frac{200 \times 10^6}{0.85} = 235 / 29 \times 10^6 J \rightarrow E = 235 \times 10^6 J$$

انرژی ورودی به توربین برابر کار نیروی وزن آب است، بنابراین:

$$E_{\text{ورودی}} = W_{\text{وزن}} = -\Delta U = -(U_p - U_k) = U_k = mgh_k \rightarrow E = mgh_k$$

$$\rightarrow 235 \times 10^6 = m \times 10 \times 90 \rightarrow m = \frac{235 \times 10^6}{900} = 0.261 \times 10^6 kg \rightarrow m = 261 \times 10^3 kg \quad \text{جرم آب}$$

$$\frac{261 \times 10^3}{1.0 \times 10^3} = 261 m^3 \rightarrow V = 261 m^3 \quad \text{حجم آب}$$

صفحه ۵۴

فعالیت ۲-۲

شکل زیر طرح واره‌ای از درصد انرژی مفید و انرژی تلف شدن در یک نیروگاه سوخت فسیلی یا هسته‌ای را از آغاز تا مصرف در یک لامپ رشته‌ای نشان می‌دهد.

الف) یک نیروگاه سوخت فسیلی را در نظر بگیرید که با مصرف گازوئیل، انرژی الکتریکی تولید می‌کند. با سوختن هر لیتر گازوئیل ۳۴/۲ مگاژول انرژی گرمایی تولید می‌شود. برای اینکه یک لامپ رشته‌ای ۱۰۰ واتن در طول یک ماه به مدت ۱۸۰ ساعت روشن بماند (به طور میانگین هر شبانه‌روز ۶ ساعت)، چقدر گازوئیل باید در نیروگاه مصرف شود؟

$$\Delta t = 180h = 180 \times 3600 = 6 / 48 \times 10^5 s$$

$$Ra = 0.35 \times 0.9 = 0.315$$

کل زمان مصرف بر حسب ثانیه برابر است با؛

بازده کل از تولید تا مصرف انرژی الکتریکی برابر است با؛

انرژی مورد نیاز برای تأمین روشنایی لامپ رشته‌ای ۱۰۰ واتن برابر است با؛

$$E = P \times \Delta t = 100 \times 6 / 48 \times 10^5 = 6 / 48 \times 10^7 J \rightarrow E = 6 / 48 \times 10^7 J$$

با توجه به بازده ۰/۳۱۵ برای تأمین این انرژی، نیروگاه باید انرژی زیر را تولید کند.

$$Ra = \frac{E_{\text{خروجی}}}{E_{\text{ورودی}}} \rightarrow E_{\text{ورودی}} = \frac{E_{\text{خروجی}}}{Ra} = \frac{6 / 48 \times 10^7}{0.315} \approx 20 / 57 \times 10^7 J \rightarrow E = 20 / 6 \times 10^7 J$$

اگر همه انرژی گرمایی گازوئیل به انرژی الکتریکی تبدیل شود، داریم:

$$\text{گازوئیل مصرفی بر حسب لیتر} = \frac{\text{انرژی مصرفی}}{\text{انرژی هر لیتر گازوئیل}} = \frac{20 / 6 \times 10^7}{34 / 2 \times 10^6} = 0.602 \times 10 = 6 / 02 L$$

ب) با توجه به نتیجه قسمت الف، درک خود از هشدار معروف «لامپ اضافی خاموش!» را بیان کنید.

تلفات خیلی زیاد انرژی در مسیر تولید تا مصرف، مصرف ۶ لیتر گازوئیل برای روشن نگه داشتن هر لامپ رشته‌ای در ماه، بهره

پ) اگر در سراسر ایران، هر خانه در طول یک ماه معادل انرژی الکتریکی مصرف شده در قسمت الف، صرفه‌جویی کند، مرتبه‌ی بزرگی گازوئیل صرفه‌جویی شده را تخمین بزنید.

$10^7 \approx 2 \times 10^7 \approx 25,000,000$: تعداد خانوار در سراسر کشور

$10^1 \approx 6 / 0.2$: گازوئیل صرفه‌جویی شده هر خانوار

$10^8 \approx 10^7 \times 10^1$: کل گازوئیل صرفه‌جویی شده

ک صفحه ۵۵

فعالیت ۳-۲

مدت زمانی را که طول می‌کشد تا با دویدن به بالای یک راه پله برسید اندازه بگیرید. آهنگ انجام این کار را محاسبه کنید. پاسخ خود را بر حسب وات و اسب بخار بیان کنید.

$$h = 5m, \quad \Delta t = 10s, \quad m = 55kg, \quad g = 10 \frac{N}{kg}$$

کار انجام شده برابر است با تغییرات انرژی پتانسیل گرانشی:

$$W = \Delta U = (U_f - U_i) = mg(h_f - h_i) = mgh = 55 \times 10 \times 5 = 2750J \rightarrow W = 2750J$$

$$\bar{P} = \frac{W}{\Delta t} = \frac{2750}{10} = 275W \rightarrow \bar{P} = 275W$$

چون هر اسب بخار ۷۴۶ وات است، توان متوسط بر حسب اسب بخار برابر است با:

$$\bar{P} = 275 \div 746 \approx 0.37hp \rightarrow \bar{P} = 0.37hp$$